

ISSN № 2312-0665

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

**Збірник наукових праць
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди**

Випуск 52

Харків
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди
2020

Редакційна колегія: **Лепетюха А. В.** – гол. ред., к.ф.н., доц., доц. каф. романської філології ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; **Голобородько К. Ю.** – д.ф.н., проф., декан українського мовно-літературного фак-ту ім. Г. Квітки-Основ'яненка ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; **Даниленко А. І.** – повний професор кафедри сучасних мов і культур Пейсівського університету (м. Нью-Йорк, США); **Костікова І. І.** – д.п.н., проф., зав. каф. теорії і практики англійської мови ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; **Краснобаєва-Чорна Ж. В.** – д.ф.н., доц., проф. каф. загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології, Донецький національний університет ім. Василя Стуса; **Маленко О. О.** – д.ф.н., проф., зав. каф. українознавства та лінгводидактики ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; **Мозер М.** – габілітований д-р, проф., Віденський ун-т (Австрія), Католицький ун-т ім. Петра Пазманя в Будапешті (Угорщина), Український вільний ун-т у Мюнхені (Німеччина); **Ніка О. І.** – д.ф.н., проф., проф. каф. української мови та прикладної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету ім. Т. Шевченка; **Олексенко О. А.** – к.ф.н., проф., зав. каф. української мови ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; **Піддубна Н. В.** – к.ф.н., доц. каф. української мови ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; **Попов С. Л.** – д.ф.н., проф. каф. російської мови ХНУ ім. В. Н. Каразіна; **Сазонова Я. Ю.** – д.ф.н., доц., професор каф. фонетики і граматики англійської мови ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; **Халіман О. В.** – к.ф.н., доц. каф. української мови ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; **Щербакова Н. В.** – к.ф.н., доц. каф. української мови ХНПУ ім. Г. С. Сковороди.

Рецензенти: **Степаненко Микола Іванович**, д-р філол. наук, професор, професор кафедри української мови, ректор ПНПУ ім. В. Г. Короленка;

Кочан Ірина Миколаївна, д-р філол. наук, професор, завідувач кафедри українського прикладного мовознавства ЛНУ ім. Івана Франка.

Затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (пр. № 1 від 27.02.2020)

Постановою Президії ВАК України № 1-05/1 від 10.02.2010 р. (перереєстрація від 13.07.2015 р., наказ МОН № 747) збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора й кандидата наук.

Спеціальність ДАК: *філологічні науки (мовознавство, українська мова).*

Електронну версію журналу включено до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Збірник зареєстровано в міжнародних каталогах періодичних видань та базах даних: Ulrichsweb Global Serials Directory, OCLC WorldCat, Index Copernicus, Open Academic Journals Index (OAJI), Research Bible, BASE (Bielefeld Academic search Engine), Google Scholar (Гугл Академія), Polska Bibliografia Naukowa, ERIN PLUS.

ISSN 2312-0665 (Print), ISSN 2312-7546 (Online)

Свідцтво про державну реєстрацію: KB № 15671-4143 ПР від 21.09.2009 року.

Адреса редакції: 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2.

Телефон: (0572) 68-02-36

Електронну версію збірника розміщено на сайті:

<http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics>

E-mail: lingvos@meta.ua

Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків, 2020. Вип. 52. 254 с.

У збірнику вміщено статті, що репрезентують широкий спектр актуальних лінгвістичних проблем (питання лексикології, граматики, текстознавства, дискурсології, лінгвопоетики, лінгвоконцептології, методики викладання лінгвістичних дисциплін), огляди, рецензії.

Відповідальний за випуск: к.ф.н., проф. О.А. Олексенко

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ЛЕКСИКА: ДІАХРОНІЯ МОВОЗНАВЧИХ СТУДІЙ

Діахронічний аналіз вивчення української військової лексики показав, що зазначена система має багатий науковий і лексикографічний доробок, який ще повною мірою не досліджений і не осмислений. Потребує розробки фахова сфера військової науки, оскільки сучасна військова термінологія обслуговує розгалужену систему служб і підрозділів, що виявляють зумовлену сферою діяльності специфіку, розвиваються самостійно й формують власні термінологічні тезауруси. Зазначено нагальність опису термінології Національної поліції України, укладання фахових словників і покажчиків.

Ключові слова: діахронія, українська військова лексика, українська військова термінологія, фаховий словник, Національна поліція України.

Udovychenko L. Ukrainian Military Vocabulary: Diachrony of Linguistic Schools. *Military language of the 21-st century and its modernization belong to the topical issues of modern Ukrainian linguistics, a solution of which is impossible without the study of the history of researches of Ukrainian military vocabulary, that lays a foundation for the creation of sectoral and professional terms and complexes. The aim of this scientific survey has been defined as the study of the scientific experience of researches of Ukrainian military vocabulary and formation of national military language in diachronic aspect; the main purpose of realization of the specified aim requires the analysis of linguistic sources, representing specified topic at different historic periods of the Ukrainian community.*

The author supports generally accepted periodization of the development of Ukrainian military language, whereby she analyses linguistic surveys while acknowledging their conceptual features on the background of historical and social development of Ukrainian society. The author entertains the view that the process of the formation of the Ukrainian military subsystem resulted from intralingual and extralingual factors. The first one reflects the actual process of language development, ways of its modification in general, and the second one represents a cause-and-effect relationship of such development and it is related to sociohistorical development of society.

Diachronic analysis of the study of Ukrainian military vocabulary has shown that the specified system has rich scientific and lexicographical upgrades, that had been neither fully researched nor understood. The professional sphere of military science has to be developed, since the modern military language maintains a ramified system of services and units, showing specificity, conditioned by the field of activity, forming independently and developing their own terminological thesauruses.

The topicality of terminology description of the National Police of Ukraine, making professional dictionaries and guide lists have been described.

Key words: *Ukrainian military vocabulary, national military language, diachrony, periodization of development of Ukrainian military language, professional dictionary, the National Police of Ukraine.*

Вступ

Лексика, як відомо, – динамічна система, що змінюється, доповнюється, трансформується відповідно до розвитку суспільства, науки, техніки. Військова лексика є особливим, спеціальним її видом, оскільки через специфічну комунікативно-функційну спрямованість вона перебуває на перетині двох функційних стилів мови – офіційно-ділового й науково-технічного (Балабін, 2008: 254). Окрім того, склад сучасної військової лексики постійно оновлюється внаслідок виходу з обігу деяких слів, зміни їхнього значення, «у зв'язку з реорганізацією видів збройних сил, появою нових зразків зброї та військової техніки, нових стратегій» тощо (Литовченко, 2016: 41).

Мовознавчі студії української військової лексики (УВЛ) репрезентовані різноаспектними дослідженнями, зокрема: Г. Халимоненко (1993) (тюркська військова лексика в мовленні українського козацтва), Т. Михайленко (1996) (інтра- та екстралінгвальні аспекти формування й функціонування військової терміносистеми в національних мовах), Л. Туровська (Мурашко) (1997; 2005) (українська військова лексика в її історичному розвитку на матеріалі військових звань та посад), Я. Яремко (2012; 2014) (формування української військової термінології на матеріалі номінацій видів зброї та обладунків), Я. Рибалка (1998) (структура тематичної групи «військова лексика козацтва» в українській мові XVI–XVII ст.) (див. про це: Жалай та ін., 2018: 10). Однак на сьогодні *військова терміносистема України* не має повного системного опису, а *військово-поліційна* як часткова, галузева перебуває в стані становлення й формування. Зважаючи на зазначені чинники, а також на постійний розвиток суспільства, дослідження української військової термінології (УВТ) залишається особливо актуальним.

Україна є суб'єктом світового співтовариства, і «курс нашої країни на євроінтеграцію засвідчив потребу докорінних перетворень, які фактично й теоретично детермінують перехід від карального ухилу до соціально-сервісного змісту діяльності міліції та перейменування

її в Національну поліцію» (Біленчук, 2011). У зв'язку зі створенням Національної поліції виникла потреба у формуванні фахової культури майбутніх правоохоронців, представників національної еліти, які мають володіти особистісними й професійними якостями, серед яких чільне місце посідає комунікативна компетентність, мовна й мовленева грамотність, забезпечення яких залежить від ступеня розвиненості термінологічного складу військової лексики, унормованості офіційно-ділових і комунікативних стандартів.

Військова термінологія ХХІ століття, її модернізація належать до актуальних проблем сучасної української лінгвістики, розв'язання яких неможливе без вивчення історії досліджень УВЛ, що створює підґрунтя для формування галузевих, фахових термінокомплексів.

Мета цієї наукової розвідки полягає у вивченні наукового досвіду досліджень УВЛ й становлення УВТ в діяхронічному аспекті; головним завданням реалізації зазначеної мети передбачаємо аналіз мовознавчих джерел, що репрезентують зазначену проблематику на різних історичних етапах українського соціуму.

Методи та методики дослідження

Для досягнення мети й реалізації поставлених завдань використовуємо загальнонаукові *методи аналізу й синтезу*, що становлять собою діалектичну єдність протилежностей, *метод спостереження* як такий, що передбачає цілеспрямоване сприйняття, зумовлене завданням дослідження; серед основних методів дослідження мови перевагу надаємо *описовому* як *методу* інвентаризації, класифікації й інтерпретації досліджуваних мовних явищ у синхронії із застосуванням *прийомів зовнішньої інтерпретації* з метою демонстрації зв'язків мовної одиниці з позначеною нею реалією, категоріями свідомості, ситуацією позначення; *порівняльно-історичному* на рівні *зовнішньої й внутрішньої реконструкції* (перша залучає матеріали споріднених мов, друга співвідносить явища однієї мови, представлені на різних етапах її розвитку).

Результати та дискусії

Як відомо, періодизація розвитку мови, лексики зокрема, здійснюється з урахуванням і соціально-політичних чинників, і способів фіксації її в мовних джерелах – історичних пам'ятках, документах, лексикографічних працях тощо.

Історичний аспект вивчення УВЛ репрезентований у працях таких дослідників, як Л. І. Батюк (лексичний склад офіційно-ділових документів і літопису Самовидця; 1959 р.), А. І. Генсьорський (лексика Галицько-Волинського літопису; 1961 р.), В. Й. Горобець (лексико-семантичний та етимологічний аналіз назв документів української канцелярії XVII ст.; 1989 р.), П. К. Ковалів (лексичний фонд Київського періоду XI–XIV ст.; 1962) та ін.

Дослідження розвитку української військової термінології надало вченим змогу виокремити такі його етапи: «XI–XIII ст. – поява перших писемних пам'яток, у яких простежується значна кількість військових лексем; XIV–XVII ст. – козаччина, за якої військова термінологія української мови не тільки досягла свого розквіту, але й стала джерелом запозичень назв військових реалій для інших слов'янських мов; XVIII – перша половина XIX ст. – поступове проникнення російської мови в усі галузі суспільно-політичного та культурного життя України, включаючи військову справу, що спричинило появу російських запозичень; друга половина XIX–XX ст. – науковий розвиток української військової термінології: 1) кінець XIX – початок XX ст. – розширення функціональних можливостей української мови, початок самостійного розвитку термінології на національній основі; 2) 1917 р. – 30-ті рр. XX ст. – відродження та розквіт досліджуваної термінології, етап її природного розвитку; 3) 1939 р. – 80-ті рр. XX ст. – поступове, але неухильне витіснення української військової лексики російською; 4) 90-ті рр. XX ст. – набуття самостійності та незалежності Україною, відродження питомих українських військових назв» (Туровська, 2012: 73).

Давньоруський період у вивченні військової лексики представлений у наукових джерелах як єдиний процес розвитку лексичної системи однієї [спільнослов'янської] мови, що надає можливість виокремити стійкі елементи цієї термінологічної системи, визначити відмінні риси та особливості, простежити шляхи й закономірності мовних змін (див. про це: Сороколетов, 2009). Ф. Сороколетов зазначає, що з найдавніших часів у мові виокремлюється певна група слів, що номінують військові поняття: *полкъ*, *рать*, *воина*, *воевати*, *воевода*, *стрілць* тощо. Водночас більшість із них становлять перехідні явища від загальної (неспеціальної) лексики до фахової, порівн.: *шестникъ* – 'піший воїн' (...); *хожалий* – 'розсильний' (поліцейський

чин) (Сороколетов, 2009: 106); **стрільці** (...) являли собою особливий вид військ. У мирний час стрільці виконували й **поліційні функції**. Як постійне військо, стрільці проходили військову підготовку, тобто навчалися «ратній справі» (Сороколетов, 2009: 208); **городничий** – 'військовослужбовець, обов'язками якого було стежити за порядком у місті, за дотриманням правил охорони міста' тощо. У XVI–XVII ст. військові й поліційні функції не були розмежовані, тому термін **городничий** можемо розглядати як військовий (Сороколетов, 2009: 218); **наряд(ь)чикъ** – 'старший **поліційного наряду** при воеводі, вибраний з дітей боярських або з дворян'; 'виборний зі служилих людей, керівник стрілецької поліційної служби' (Сороколетов, 2009: 248); **тысячникъ** – уживалося на позначення начальника над тисячею населення, тобто свого роду **поліцейського чиновника** (Сороколетов, 2009: 246).

Формування УВТ відбувалося разом з формуванням українського війська. Українську термінологію козацьких часів фіксує «Словарь малорусской старины, составленный въ 1808 г. В. Я. Ломиковскимъ» (1894 р.). Хоча з погляду сучасної лексикографії «Словарь...» не має чіткої концепції, адже поєднує риси енциклопедичного, тлумачного й словника іншомовних слів, але його цінність – в окресленні й наповненні тематичних груп номінативних одиниць із архісеомою 'військовий', зокрема на позначення генеральної старшини: **генеральний писар, генеральний «есауль», генеральний «бунчучний», генеральний суддя, генеральний обозний; полкової старшини: обозний, суддя, писар, «есауль», «хорунжий»...** (Панько, Кочан & Мацюк, 1994: 125).

В українському військовому слововжитку ХХ ст. фахівці відзначають «високий ступінь відтворюваності іншомовних запозичень, що був не лише наслідком міжмовної взаємодії, спричиненої впливом на українську мову в результаті безпосереднього контактування територіально суміжних мов країн-завойовників, але й зумовлювався дією суто лінгвістичних чинників, зокрема потребою залучення нових виражальних засобів для фахової номінації, яких українській мові вкрай бракувало через відсутність державності й недостатню сформованість галузевих підсистем» (Литовченко, 2016: 160–161).

Національно свідомо інтелігенція цього періоду прагне подолати дефіцит власних номінативних засобів. Аналізуючи лексикографічні джерела початку ХХ ст., Я. Яремко з-поміж інших груп військової

лексики виокремлює такі: назви зброї та її елементів; назви військової техніки; назви військового спорядження; назви військових споруд, об'єктів (Яремко, 2013: 247–248), зокрема дослідники подають паралельні форми вживання інтернаціональних та національних утворень, порівн.: *амортизатор – випружник; дирижабль – повітроплав; парашут – летопад; боєприпаси – стріливо; кулемет – скоростріл; пост – стійка; патрон – ладунок; мушкет – рушниця; броня – риштунок; бомба – знаряд* тощо (Балабін, 2008).

У 1918 р. Центральна Рада видає «Московсько-український словник для військових», якому передували номенклатурні видання – «Правильник піхотинців» 1914 й 1918 рр.

Варто зважити на джерела, що заклали підвалини розвитку українсько-військової термінології на науковій основі, зокрема: «Російсько-український словник військової термінології» (м. Харків, 1928) С. та О. Якубських. Це видання засвідчило національний термінологічний прорив в історії української військової лексики, порівн.: *головкомандувач, вартувий, завідувач зброєю, прапорів, командувач війська, червоноармієць, мінер, начальник, валковий* тощо) (Російсько-український словник, 1928).

У часописі «Табір», заснованому з ініціативи Симона Петлюри Українським військово-історичним товариством у Польщі (1923–1939 рр.), було затверджено спеціальний розділ з проблеми впорядкування й розбудови української військової термінології. Концептуальний підхід редакції журналу базувався на теорії добору обов'язкових відповідників. «Табір» містив матеріали доби Визвольних змагань, питань військо- й війнознавства (Табір).

У 30-ті роки ХХ ст. українська діаспора також працювала над удосконаленням української військової термінології. Зокрема в Парижі видано підручник генерал-хорунжого М. Капустянського «Військове знання» (1931 р.), у якому розкрито погляди на військову справу. Специфіка військових дій розглядається в контексті досягнень військової науки й нової термінології.

Зміцнив національну військову лексику «Німецький та український військовий словник» І. Ільницького-Занковича (1939 р.), автор якого прагнув становлення української фахово-військової термінології «во впорівень із словниками державних народів» (Ільницький-Занкович, 1939). Усвідомлюючи труднощі й тривалість національного

нормування термінології, намагаючись створити «допоміжну підручну книжку» для військових, учений намагався уникнути запозиченої термінології, замінюючи іншомовні військові терміни українськими відповідниками, порівн.: «*літак* на місці *аеропляна*, *передгруддя* на місці *бруствера*; *водолітак* замість *гідропляна* чи *гідролітака*; *сповзень* попри *рикошет*; *летівню* замість *ангару* тощо» (Ільницький-Занкович, 1939).

У 40–50-х рр. ХХ ст. розвиток УВТ було практично зупинено. Радянська номенклатурна система згубно подіяла на розвиток національної військової лексики, знівельювавши здобутки українських військових термінологів.

Відродження УВТ розпочалося зі здобуттям Україною незалежності. Спробами вирватися з-під російськомовного пресу були лексикографічні праці О. Лісної («Російсько-український військовий словник»; 1992 р.), А. Бурячка, М. Демського, Б. Якимовича («Російсько-український словник для військовиків = Русско-украинский словарь для военнослужащих»; 1995 р.), що охоплюють основну військову лексику й стійкі словосполучення та можуть бути посібниками для користування російськомовними службовцями.

Наукове осмислення проблематики, вивчення методології спонукало науковців ХХІ ст. до укладання ґрунтовних праць, присвячених становленню, розвитку й функціонуванню УВТ на всіх мовних рівнях.

Студіюючи основні етапи розвитку військової лексики, Л. В. Туровська (2005 р.) відзначає його стрибкоподібний характер. «Позитивні періоди є етапами розквіту військової лексики – досить вільного, природного розвитку, що ґрунтувався на відповідному статусі української мови в тогочасному суспільстві, на пануванні мови в усіх сферах суспільного й культурного життя народу. Під час негативних періодів відбувався занепад, майже повне згасання процесу формування військової субмови у професійному середовищі» (Туровська, 2005).

Складний шлях творення та усталення УВТ репрезентують також дисертаційні дослідження таких науковців: Г. І. Халимоненко (1993 р.) дослідив процес наповнення системи української військової термінології тюркськими лексичними елементами; Т. Д. Михайленко проаналізувала українську військову терміносистему в аспекті формування та функціонування (1996 р.), зазначивши, що «військова

субмова є однією із “адаптивних мікросистем” національної мови, яка залежно від комунікативних потреб у військовій сфері видозмінюється або припиняє своє функціонування при відсутності таких потреб» (Михайленко, 1996: 9); Л. В. Мурашко розкриває історію української військової лексики в її історичному розвитку на матеріалі військових звань та посад (1997 р.) з урахуванням позамовних і внутрішньомовних факторів, порівн.: «Серед позамовних основоположними є рівень розвитку національної науки, техніки, промисловості та культури, а серед внутрішньомовних – становище мови в суспільстві і ступінь розвитку відповідних функціональних стилів» (Мурашко, 1997: 10); Я. І. Рибалка (1998 р.) вивчає процес формування української військової термінології в плані її становлення й розвитку в XVI–XVII ст.; Н. О. Яценко (2009 р.) – назви військової форми одягу в контексті становлення української військової термінології як її органічної підсистеми, акцентуючи увагу на окремих диференційних ознаках понять «військова термінологія» та «військова лексика», що є елементами різних функціональних стилів (Яценко, 2009); О. Я. Андріянова (2011 р.) з’ясувала шляхи формування й розвитку, лексико-семантичні та дериваційні особливості української військово-морської термінології.

Одною з останніх ґрунтовних праць, присвячених вивченню УВТ, є монографія І. Литовченко (2016 р.), у якій на основі широкого за обсягом матеріалу (назв зброї, амуніції, споруд) встановлено тенденції розвитку військової субмови на лексичному рівні; визначено екстралінгвальні чинники динамічних процесів і розглянуто їх вплив на розвиток досліджуваної військової лексики. Слушною вважаємо думку, що «становлення української військової підсистеми відображає процес розвитку мови, її модифікацію загалом. Формування української військової лексики тісно пов’язане з еволюцією військової справи, спричинене соціально-історичним поступом людства (екстралінгвальний чинник), підпорядковане внутрішньомовним законам і міжмовним контактам (інтралінгвальний чинник)» (Литовченко, 2016: 41).

Висновки

Різноаспектний аналіз наукових праць, присвячених вивченню УВТ, показав, що українська військова термінологічна система має багатий науковий і лексикографічний доробок, який ще повною мірою не досліджений і не осмислений. Потребує розробки й фахова сфера військової науки, оскільки сучасна військова термінологія обслуговує

розгалужену систему служб і підрозділів, що виявляють зумовлену сферою діяльності специфіку, розвиваються самостійно й відповідно формують власні термінологічні тезауруси. Зокрема, це стосується Національної поліції України як органу виконавчої влади, створеного для захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян, протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності й забезпечення громадської безпеки, яка, послугуючись загальновійськовою, юридичною й правовою термінологією, на сьогодні не має чітко окресленої власної. Найближчою науковою перспективою в цьому напрямі вбачаємо укладання термінологічного словника Національної поліції України, аспектуальний опис зазначеного термінополя.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Балабін В. В.** Основи військового перекладу (англ. мова): підручник. Київ: Логос, 2008. 587 с. 2. **Біленчук П. Д.** та ін. Трансформація функцій поліцейських структур країн світу і України: традиційні підходи та сучасний погляд / за ред. П. Д. Біленчука. Київ: КИЙ, 2011. 82 с. 3. **Жалай В. Я.** та ін. Новітні тенденції функціонування української військової терміносистеми. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*: зб. наук. праць. Київ: НАН України, 2018. С. 5–43. 4. **Ільницький-Занкович І.** Німецький та український летунський словник. Берлін: Вид-во «Бернард і Грефе Архів НТШ в США», 1939. 206 с. 5. **Литовченко І. О.** Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд): монографія / за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг: Вид-во Р. А. Козлов, 2016. 206 с. 6. **Михайленко Т. Д.** Інтра- та екстралінгвістичні аспекти формування і функціонування військової терміносистеми в національних мовах: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15. Київ, 1996. 48 с. 7. **Мурашко Л. В.** Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1997. 21 с. 8. **Панько Т. І.**, Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 216 с. 9. **Російсько-український словник військової термінології / упоряд.: С. та О. Якубські.** Харків, 1928. 217 с. 10. **Сороколетов Ф. П.** История военной лексики в русском языке (XI–XVII вв.) / отв. ред. Ф. П. Филин. Изд. 2-е, доп. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 384 с. 11. **Табор** (журнал). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80_\(%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80_(%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB)). 12. **Туровська Л.** Історичне термінознавство в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Українська мова*. 2012. № 2. С. 67–79. 13. **Туровська Л. В.** Військові звання та посади в Україні: історико-генетичний аспект вивчення української військової термінології. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 158 с. 14. **Яремко Я. П.** Нариси з історії української військової термінології: монографія. Дрогобич: Посвіт, 2013. 411 с.

REFERENCES

1. **Balabin, V. V.** (2008). *Osnovy viiskovoho perekladu (anhl. mova) [Fundamentals of Military Translation (English)]*. Kyiv: Lohos [in Ukrainian]. 2. **Bilenchuk, P. D.** et al. (2011). *Transformatsiia funktsii politseiskyh struktur krain svitu i Ukrainy: tradytsiini pidkhody ta suchasnyi pohliad [Transformation of the Functions of Police Structures of the Countries of the*

- World and Ukraine: Traditional Approaches and a Contemporary Perspective*. Kyiv: KYI [in Ukrainian]. 3. **Zhalai, V. Ya.** et al. (2018). Novitni tendentsii funktsionuvannia ukrainskoi viiskovoi terminosystemy [Recent trends in the functioning of the Ukrainian military term system]. *Linhvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy – 21st Century Linguistics: New Research and Perspectives*, (pp. 5–43). Kyiv: NAN Ukrainy [in Ukrainian]. 4. **Ilytskyi-Zankovych, I.** (1939). *Nimetskyi ta ukrainskyi letunskyi slovnyk [German and Ukrainian Lithuanian Dictionary]*. Berlin: Vyd-vo «Bernard i Grefe Arkhiv NTSh v SShA» [in German, in Ukrainian]. 5. **Lytovchenko, I. O.** (2016). *Dynamichni protsesy u viiskovii leksytsii ukrainskoi movy (nazvy zbroi, amunitsii, sporud) [Dynamic processes in the military vocabulary of the Ukrainian language (names of weapons, ammunition, structures)]*. Kryvyi Rih: vyd-vo R. A. Kozlov [in Ukrainian]. 6. **Mykhailenko, T. D.** (1996). Intra- ta ekstralinhvistychni aspekty formuvannia i funktsionuvannia viiskovoi terminosystemy v natsionalnykh movakh [Intra- and Extralinguistic Aspects of Formation and Functioning of Military Terminology in National Languages]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv: KyivKU [in Ukrainian]. 7. **Murashko, L. V.** (1997). Ukrainska viiskova leksyka v yii istorychnomu rozvytku (viiskovi zvannta ta posady) [Ukrainian military vocabulary in its historical development (military ranks and positions)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: KyivKU [in Ukrainian]. 8. **Panko, T. I., Kochan, I. M. & Matsiuk, H. P.** (1994). *Ukrainske terminoznavstvo [Ukrainian Terminology]*. Lviv [in Ukrainian]. 9. **Yakubski, S. ta O. (Ed.)**. (1928). *Rosiisko-ukrainskyi slovnyk viiskovoi terminolohii [Russian-Ukrainian Dictionary of Military Terminology]*. Kharkiv [in Russian, in Ukrainian]. 10. **Sorokoletov, F. P.** (2009). *Ystoriya voennoi leksyky v russkom yazuke (XI-XVII centuries) [History of military vocabulary in the Russian language (XI-XVII centuries)]*. (2nd rev). Moskva: Knyzhnyi dom «LYBROKOM» [in Russian]. 11. **Tabor** (zhurnal) [Tabor (magazine)]. Retrieved from [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80_\(%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80_(%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB)) [in Ukrainian]. 12. **Turovska, L.** (2012) Istorychne terminoznavstvo v Ukraini kintsia XX – pochatku XXI st. [Historical terminology in Ukraine in the late XX – early XXI centuries]. *Ukrainska mova – Ukrainian language*, 2, 67–79 [in Ukrainian]. 13. **Turovska, L. V.** (2005). *Viiskovi zvannta ta posady v Ukraini: istoryko-henetychnyi aspekt vyvchennia ukrainskoi viiskovoi terminolohii [Military Ranks and Positions in Ukraine: Historical-Genetic Aspect of Studying Ukrainian Military Terminology]*. Kyiv; Irpin: Perun [in Ukrainian]. 14. **Yaremko, Ya. P.** (2013). *Narysy z istorii ukrainskoi viiskovoi terminolohii: monohrafiia [Essays on the History of Ukrainian Military Terminology]*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].

Удовіченко Лілія Геннадіївна – аспірантка кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; вул. Валентинівська, 2, м. Харків, 61168, Україна.

Tel.: +38-095-160-89-46

E-mail: vorotnikova225@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5953-2923>

Udovichenko Liliia – Postgraduate Student, Ukrainian Language Department, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University; Valentynivska Str. 2, Kharkiv, 61168, Ukraine.

Надійшла до редакції 19 лютого 2020 року

ЗМІСТ

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

<i>Книшенко Н. П.</i> Поняття «лексико-семантичне поле» й «термінологічне поле» в сучасному мовознавстві.....	3
<i>Моштаг Є. С.</i> Експресивність іншомовного слова в сучасних українських тревелогах.....	10
<i>Льєнкова В. В.</i> Синонімічний ряд до слова <i>щастя</i> в українській мові	18
<i>Сімонок В. П.</i> Мовні запозичення на історико-філологічному тлі	28
<i>Янчура Д.</i> Ономастичний осередок Михайла Торчинського	39

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

<i>Боярова Л. Г.</i> Німецькі запозичення в українській термінології	51
<i>Кримець О. М.</i> Специфіка семантичних процесів в українській науково-технічній термінології	64
<i>Нікуліна Н. В.</i> Національно-культурна специфіка номенклатурних знаків (номенів) на позначення автобусної техніки українського виробництва.....	73
<i>Удовіченко Л. Г.</i> Українська військова лексика: діячність мовознавчих студій	81

ГРАМАТИКА

<i>Степаненко М. І.</i> Семантичний потенціал локативних префіксів.....	91
<i>Степаненко Н. С.</i> Локативна функція знахідного відмінка в українській і російській мовах: факти асиметрії.....	103
<i>Шухова О. О.</i> Квантитативні характеристики порядку слів у сучасній українській розмовній мові (на матеріалі односкладних дієслівних речень).....	115

ІСТОРІЯ МОВИ

<i>Каруник К. Д.</i> Українська мова в шкільній освіті підрумунської Бесарабії на початку 1920-х років	124
---	-----